

УДК (620.91:061.1ЄС):339.924

Чижевська Ірина Анатоліївна, магістрКиївський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна, пр. Перемоги, 54/ м. Київ, Україна, 03680, тел. +38 044 5812198, e-mail: chiaia@bigmir.net**ЧИ БУТИ УКРАЇНІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЕНЕРГЕТИЧНОМУ СОЮЗІ?**

З початку 2015 року Європейський Союз (далі – ЄС) розпочав розбудову новітньої енергетичної стратегії – політики Енергетичного Союзу, в той час як Україна лише у 2013 році імплементувала Другий Енергетичний пакет (2003-2009 рр.) та до цього часу не приступила до реалізації Третього енергетичного пакету (2009– 2014 р.р.), відстаючи таким чином від європейського енергетичного курсу щонайменш на 10 років.

Чи не єдина можливість для України надолужити згаяний час вбачається в зміні пасивної позиції та перехід до активної участі в обговоренні новітньої енергетичної політики ЄС та її подальша імплементация спільно з Європейським Союзом. Тому хотілося б розпочати ознайомлення з політикою Енергетичного Союзу.

В даній статті ми як раз і спробуємо розглянути передумови для створення Енергетичного Союзу, надати стислий огляд нової енергетичної стратегії ЄС – політики Енергетичного Союзу та зрозуміти чи має Україна перспективи приєднатися до цієї ініціативи.

Чижевская Ирина Анатольевна, магістрКиївський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна, пр. Победы, 54/ м. Київ, Україна, 03680, тел. +38 044 5812198, e-mail: chiaia@bigmir.net**БЫТЬ ЛИ УКРАИНЕ В ЕВРОПЕЙСКОМ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОМ СОЮЗЕ?**

В начале 2015 года Европейский Союз (ЕС) занялся формированием и внедрением новейшей энергетической стратегии – политики Энергетического Союза, в то время как Украина только в 2013 году имплементировала Второй Энергетический пакет (2003–2009 г.г.) и до сих пор не приступила к реализации Третьего Энергетического пакета (2009–2014 г.г.), таким образом отставая от европейского энергетического курса как минимум на 10 лет.

Возможно, единственный шанс для Украины наверстать упущенное время усматривается в изменении пассивной позиции и переход к активному участию в обсуждении новейшей энергетической политики ЕС и ее дальнейшая имплементация совместно с Европейским Союзом. Поэтому хотелось бы приступить к ознакомлению с политикой Энергетического Союза.

В этой статье мы как раз и попробуем рассмотреть предпосылки для создания Энергетического Союза, предоставит краткий обзор новой энергетической стратегии ЕС – политики Энергетического Союза и понять имеет ли Украина перспективы присоединиться к этой инициативе.

Chyzhevska Iryna Anatoliyivna, MScKyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine. Prospect Peremogy, 54/1, Kyiv, Ukraine, 03680, tel. +38 044 5812198, e-mail: chiaia@bigmir.net**WHETHER UKRAINE HAS THE PROSPECTS TO BE IN THE EUROPEAN ENERGY UNION**

Since 2015 the European Union has begun development of modern energy strategy - the Energy Union Policy, while Ukraine implemented the Second Energy Package (2003–2009) only in 2013 and has not gone ahead with the Third Energy Package (2009–2014) yet, thus lagging behind the European energy direction of at least 10 years.

The only chance for Ukraine to make up for lost time is the change in a passive stand and transition to active participation in discussions of the latest EU energy policy and its further implementation in cooperation with the European Union. Therefore I would like to start exploring the Energy Union Policy.

In this article we just try to consider the prerequisites for the Energy Union, provide a brief overview of the new EU energy strategy - Energy Union Policy and understand whether Ukraine has the prospects to join this political initiative.

Вступ

Про започаткування Енергетичного Союзу. В липні 2014 року Жан-Клод Юнкер, як кандидат на пост Президента Європейської Комісії, серед десяти пріоритетних сфер своєї політики, озвучив наміри реформувати і реорганізувати енергетичну політику Європи в Європейський Енергетичний Союз – стійкий Енергетичний Союз з прогресивною політикою щодо зміни клімату.

Він казав: «Ми повинні об'єднати наші ресурси, наші інфраструктури та наші сили...»

Нам потрібно диверсифікувати наші джерела енергії і зменшити високу енергетичну залежність деяких наших держав-членів.

Я хочу, щоб наш європейський енергетичний ринок був відкритим для наших сусідів. Тим не менш, якщо ціна на енергію зі сходу стає занадто високою, або з комерційної, або з політичної точки зору, Європа повинна бути в змозі переключитися дуже швидко на інші канали постачання. Ми повинні бути в змозі повністю змінити потоки енергії, коли це необхідно.

Ми повинні збільшувати частку відновлюваних джерел енергії на нашому континенті. Це не лише питання відповідальної політики в області зміни клімату. Це, в той же час, обов'язок промислової політики, якщо ми все ще хочемо мати в своєму розпорядженні доступну по ціні енергію в середньостроковій перспективі. Я твердо вірю, в потенціал зеленого зростання. Тому я хочу, щоб Енергетичний Союз Європи став номер один у світі по відновлюваних джерелах енергії.

Я також хотів би значно підвищити ефективність використання енергії поза встановленими цілями до 2020 року... Я хочу, щоб Євросоюз вів боротьбу проти глобального потепління... Ми зобов'язані зробити це для майбутніх поколінь» [1].

Вже на посаді Президента Європейської комісії (ЄК) Ж.-К. Юнкер запропонував ввести посаду Віце-президента з питань Енергетичного Союзу та запросив на цю посаду словака Мароша Шефчовича, який наразі відповідальний за створення та реалізацію політики Енергетичного Союзу [2].

Про передумови створення Енергетичного Союзу. Автори нової ініціативи опираються на наступні дані:

- 1) ЄС залишається найбільшим імпортером енергоносіїв у світі, шість його членів залежать від одного зовнішнього постачальника газу;
- 2) 75 % європейського житлового фонду є енергетично неефективним;
- 3) 94 % транспортних перевезень залежить від нафтопродуктів, 90 % яких імпортується;
- 4) на енергетичні субсидії прямо або опосередковано ЄС витрачає занадто великі кошти, інколи не виправдано;
- 5) більше 1 трильйона євро необхідно інвестувати в енергетичний сектор ЄС до 2020;
- 6) оптові ціни на електроенергію європейських країн на 30% вищі, ніж в США;
- 7) оптові ціни на газ у два рази вищі, ніж в США;
- 8) європейський бізнес в сфері поновлюваних джерел енергії має в сукупності річний оборот €129 млрд (близько 3500 млрд грн), в ньому працюють більше 1 мільйона чоловік, європейські компанії мають 40 % всіх патентів на технології з використанням поновлюваних джерел.

Тобто, цілі реформування європейської енергетики згідно з Першим, Другим та Третім Енергетичними Пакетами в повній мірі не досягнуті, а процеси та тенденції, що наразі відбуваються, можуть мати несприятливі для розвитку енергетики наслідки, про що наголошується в Пакеті щодо Енергетичного Союзу, який прийнято 25.02 2015 р., [3], зокрема:

– роздрібний ринок не функціонує належним чином, побутові споживачі мають обмежені можливості щодо вибору постачальників енергії, контролю своїх енергетичних витрат, неприйнятно високий відсоток європейських домогосподарств, які не можуть собі дозволити оплачувати рахунки за електроенергію;

– ЄС має енергетичне законодавство, встановлене на європейському рівні, та національні енергетичні правила 28 країн, які мають свої особливості, що відхиляються від загальноєвропейського енергетичного курсу;

– енергетична інфраструктура старіє і не регулюється зі збільшенням виробництва енергії з відновлюваних джерел, існує необхідність залучення інвестицій, але в даний час структура ринку і національні політики не створили правильні стимули і достатню передбачуваність і привабливість умов для потенційних інвесторів;

– продовжують існувати енергетичні острови, багато ринків не правильно підключені до сусідніх ринків, що збільшує вартість енергії для споживачів і створює уразливість для енергетичної безпеки.

Основна частина

Концепція Енергетичного Союзу. Безперечно, що в основі Енергетичного Союзу, як і в основі Третього Енергетичного пакету, лежать інтереси споживачів. Визначається, що ціль стійкого Енергетичного Союзу - забезпечення споживачів (і домогосподарств, і підприємств) безпечною, стійкою, конкурентоспроможною та доступною енергією.

Передбачається, що в наслідок фундаментальної трансформації енергетичної системи в стійкий Енергетичний Союз енергія має вільно перетікати через кордони на основі конкуренції, найкращого використання ресурсів, а також в результаті ефективного регулювання енергетичних ринків на рівні ЄС (де це необхідно). В першу чергу домогосподарства мають стати вигодонабувачами цих перетворень:

- а) приймати участь у роботі ринку;
- б) скористатися правом вибору;
- в) отримати гнучкість при управлінні попитом;
- г) застосовувати нові технології для зниження та контролю свої рахунків (так само, як це відбувається на боці пропозиції).

Крім цього, ЕК повідомляє [3], що відійшовши від економіки, яка працює на викопному паливі, базується на централізованому підході з боку пропозиції та спирається на старі технології і застарілі бізнес-моделі, та відійшовши від фрагментованої системи, яка характеризується неузгодженими національними політиками щодо енергетики, ринковими бар'єрами, енергетично ізольованими районами, Енергетичний Союз покликаний створити стійке, низьковуглецеве і безпечне економічне середовище. В цьому середовищі:

- сильні, інноваційні і конкурентоспроможні європейські компанії розробляють низьковуглецеві технології та енергоефективні промислові продукти;
- через правильні цінові сигнали, які відображають довгострокові потреби і напрямки політики, існує довіра інвесторів.

В документах ЄК, які обговорювалися фахівцями та політиками, наголошувалося на необхідності рухатися у п'яти взаємодоповнюючих і тісно взаємопов'язаних напрямках:

1. Безпеки постачання енергоносіїв до ЄС, включаючи диверсифікацію їх джерел та маршрутів постачання.
2. Повної інтеграції внутрішнього енергетичного ринку ЄС через міжсистемні енергомережі, оновлення програмного забезпечення внутрішніх енергетичних ринків, впровадження нового курсу для споживачів та захисту уразливих їх категорій.
3. Енергоефективності в будівельному та транспортному секторах.
4. Декарбонізації економіки шляхом проведення амбіційної політик щодо клімату.
5. Досліджень, інновацій та конкурентоспроможності.

Розбудова Енергетичного Союзу

Зрозуміло, що політика Енергетичного Союзу вимагає інтегрованого процесу управління та моніторингу. Потрібна впевненість, що всі пов'язані з енергетикою дії на європейському, національному та місцевому рівнях сприяють досягненню цілей Енергетичної Союзу. Тому автори вимагають виконання плану заходів з п'ятнадцяти пунктів, який наведено в Пакеті щодо Енергетичного Союзу [3]:

1. Повна реалізація та суворе дотримання існуючого енергетичного законодавства – це перший пріоритет для заснування Енергетичного Союзу.

Єврокомісія буде використовувати всі інструменти, щоб гарантувати, що держави-члени повною мірою імплементували енергетичне законодавство.

2. ЄС повинен диверсифікувати джерела постачання газу і зробити постачання більш стійким до перебоїв.

3. Міжурядові угоди повинні повністю відповідати законодавству ЄС і бути більш прозорими.

4. Розвинута інфраструктура є необхідною умовою для завершення впровадження енергетичного ринку, з урахуванням безпеки постачання та розвитку поновлюваних джерел енергії.

5. Створення єдиного внутрішнього енергетичного ринку, який приносить користь громадянам, гарантування безпеки постачання, інтеграція поновлюваних джерел енергії в ринок, та усунення неузгоджених механізмів розвитку потужностей держав-членів – це рушійні сили для перегляду поточного дизайну ринку.

Комісія запропонує новий дизайн Європейського ринку електроенергії в 2015 році, який буде супроводжено відповідними законодавчими пропозиціями в 2016 році, зокрема законодавство про безпеку постачання електроенергії.

6. Нормативно-правова база налаштована на Третій енергетичний пакет повинна бути в подальшому розвинута, щоб забезпечити функціонування єдиного внутрішнього енергетичного ринку для громадян та компаній.

Комісія перегляне нормативно-правову базу, зокрема, щодо функціонування ACER (Агентство по співпраці органів регулювання енергетики) і ENTSOs, в 2015-2016 роках.

7. Регіональні підходи до ринкової інтеграції є важливою частиною на шляху до повністю інтегрованого в масштабах ЄС енергетичного ринку.

8. Більша прозорість щодо вартості електроенергії та цін, а також щодо публічної підтримки, сприятиме інтеграції ринку і дозволить визначити дії, які спотворюють внутрішній ринок.

Комісія буде готувати раз на два роки доповідь про вартість і ціни на енергоносії, роль і місце конкуренції та монополії, глибоко аналізувати роль податків, зборів та субсидій, шукати штучні чинники збільшення вартості, запобіжники їх зростання, а також засоби для поступової відмови від регульованих цін.

На національному та місцевому рівнях, повинні бути запроваджені дії для захисту вразливих споживачів через соціальну політику.

9. ЄС поставив перед собою мету досягнути принаймні 27 % економії енергії до 2030 року.

У 2015 і 2016 роках Комісія перегляне відповідне законодавство щодо енергетичної ефективності.

10. Модернізація існуючих будівель та відповідно повне використання потенціалу опалення та охолодження дозволить знизити імпорт енергії в ЄС, зміцнити енергетичну безпеку та скоротити витрати на електроенергію для домогосподарств і підприємств.

Ініціатива "Smart фінансування для smart будівель» буде працювати для того, щоб зробити існуючі будівлі більш енергоефективними, полегшуючи доступ до існуючих фінансових інструментів.

Комісія запропонує стратегію сприяння інвестиціям в систему опалення та охолодження.

11. ЄС повинен прискорити досягнення енергоефективності та декарбонізації в транспортному секторі, перехід транспорту на альтернативні види палива.

12. ЄС узгодив кліматичні та енергетичні норми на 2030 рік на Раді Європи. Тепер це має бути реалізовано. ЄС зробить амбітний внесок у міжнародні кліматичні переговори.

13. ЄС погодив мету досягти в структурі рівня принаймні 27 % енергії з поновлюваних джерел до 2030 року.

Комісія запропонує новий пакет щодо відновлюваної енергії в 2016–2017 р.р. Він буде включати в себе нову політику щодо сталої біомаси та біопалива, а також законодавство, яке гарантує, що мета до 2030 року ЄС досягається.

14. ЄС має розробити перспективну стратегію щодо досліджень та інновацій в енергетичній сфері та сфері захисту клімату з метою підтримки європейського технологічного лідерства і розширення експортних можливостей.

15. ЄС буде використовувати всі зовнішні політичні інструменти, щоб гарантувати, що єдиний та потужний ЄС конструктивно контактує зі своїми партнерами, а його члени

говорять в один голос з питань енергетики та зміни клімату.

З метою популяризації нової енергетичної стратегії [3] протягом 2015 року Віце-президентом ЄК Марошем Шефчовичем були здійснені Тури щодо Енергетичного Союзу в країни – члени ЄС, в рамках яких відбулися інтенсивні діалоги з національними урядами, парламентами, зацікавленими сторонами, в тому числі соціальними партнерами, представниками бізнес-спільноти та неурядових організацій, та отримано широку її підтримку.

В рамках Турів обговорювались проблеми, які повинні бути вирішені в рамках реалізації стратегії, конкретна ситуацію, що склалась у кожній державі - члена, а також проводилось ознайомлення з кращою європейською інноваційною практикою в сфері захисту клімату.

В грудні 2015 року в Брюсселі в рамках розбудови нової енергетичної стратегії проходили обговорення стану досягнення цілей і завдань Енергетичного Союзу, враховуючи що підготовчий етап закінчився і за його результатами та за результатами проведених турів оприлюднено документи щодо відстеження прогресу на європейському, регіональному та національному рівні, а саме: «Моніторинг просування щодо досягнення цілей Енергетичного Союзу: концепція та перший аналіз основних індикаторів (SWD/2015/243 final) [4], «Стан розбудови Енергетичного Союзу в частині стратегії європейської енергетичної безпеки (SWD/2015/404 final) [5] та «Додаток 1 до Регламенту ЄС №347/2013 (C/2015/8052 final) [6], в якому міститься перелік проектів спільного інтересу країн-членів ЄС щодо розбудови електричної, газової та нафтової інфраструктур.

Роль України в реалізації завдань Енергетичного Союзу

Представникам країн – учасниць Східного партнерства, зокрема Україні, було запропоновано ознайомитись з зазначеними документами, особливо в частині того, як вони проектуватимуться на інтереси держав-сусідів. При цьому, треба враховувати що:

– підкреслюється важливість всіх напрямків розбудови політики Енергетичного Союзу: безпека постачання енергоносіїв, інтеграція енергоринків, енергоефективність, зменшення викидів, дослідження та інновації;

– обрано безумовний шлях до економіки, яка використовує мінімальний обсяг вуглеводнів;

– посилюватимуться тісна кооперація, солідарність та міри довіри серед учасників ринку та інфраструктурних і транспортних мереж;

– впроваджується новий інструмент звітності щодо досягнення цілей в розбудові стратегії європейської енергетичної безпеки.

Передбачається, що у разі сприйняття нової енергетичної політики, держави-сторони Договору про заснування Енергетичного Співтовариства будуть залучені до інфраструктурних проектів спільного інтересу з державами-членами ЄС. Мета такої роботи – створити реальні засади Панєвропейської енергетичної інфраструктури. А передумовою виконання останньої, стане рекомендація ЄК членам Енергетичного Співтовариства прийняти керівні принципи створення Транс'європейської енергетичної інфраструктури, які викладені в Регламенті ЄС №347/2013 [7].

Висновки

З високою ймовірністю можна стверджувати, що в майбутньому всі ініціативи, заходи та дії державних та недержавних суб'єктів будуть підлягати аналізу європейською спільнотою на предмет їх відповідності стратегії Енергетичного Союзу.

Україні необхідно терміново приєднатися до європейського енергетичного курсу та усіма можливими засобами позначити своє бажання бути корисною у розбудові енергетичної стратегії ЄС та готовність брати участь в інфраструктурних проектах спільного інтересу. Нам необхідно опрацювати усі національні та регіональні резерви задля майбутнього, вузькі місця та шляхи їх розв'язання.

Проте, в головному зрозуміло - неприєднання України до зазначених ініціатив означає, що в майбутньому в країну так і не прийдуть передовий досвід, сучасні енергоефективні

технології, гнучкі інновації та інвестиції, оскільки підтримка економіки, яка не спрямована на сталий розвиток буде розглядатися як недоцільна та загрожуватиме втраті не тільки репутації.

Список використаної літератури:

1. A New Start for Europe: My Agenda for Jobs, Growth, Fairness and Democratic Change. Political Guidelines for the next European Commission. Opening Statement in the European Parliament Plenary Session / Jean-Claude Juncker, Candidate for President of the European Commission. Strasbourg, 15 July 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/priorities/publications/president-junckers-political-guidelines_en
2. Setting Europe in Motion. President-elect Juncker's Main Messages from his speech before the European Parliament. Statement in the European Parliament plenary session ahead of the vote on the College Plenary Session. Strasbourg, 22 October 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/priorities/publications/president-junckers-political-guidelines_en
3. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank - A framework strategy for a resilient energy union with a forward-looking climate change policy (COM(2015) 80 final of 25 February 2015).
4. State of the Energy Union 2015. Commission Staff Working document on the European Energy Security Strategy (SWD(2015) 404 final of 18 November 2015).
5. Commission Staff Working document. Monitoring progress towards the Energy Union objectives - Concept and first analysis of key indicators. Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank. State of the Energy Union (SWD(2015) 0243 final of 18 November 2015).
6. Annex to Commission delegated regulation (EU) .../...amending Regulation (EU) No 347/2013 of the European Parliament and of the Council as regards the Union list of projects of common interest (C(2015) 8052 final of 18 November 2015).
7. Регламент Європейського Парламенту та Ради 347/2013 від 17 квітня 2013 р. про керівні принципи для Транс'європейської енергетичної інфраструктури та про скасування Рішення 1364/2006/ЄС, і про внесення змін до Регламентів (ЄС) 713/2009, (ЄС) 714/2009, (ЄС) 715/2009.

Referenses

1. A New Start for Europe: My Agenda for Jobs, Growth, Fairness and Democratic Change. Political Guidelines for the next European Commission. Opening Statement in the European Parliament Plenary Session / Jean-Claude Juncker, Candidate for President of the European Commission. Strasbourg, 15 July 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/priorities/publications/president-junckers-political-guidelines_en
2. Setting Europe in Motion. President-elect Juncker's Main Messages from his speech before the European Parliament. Statement in the European Parliament plenary session ahead of the vote on the College Plenary Session. Strasbourg, 22 October 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/priorities/publications/president-junckers-political-guidelines_en
3. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank - A framework strategy for a resilient energy union with a forward-looking climate change policy (COM(2015) 80 final of 25 February 2015).
4. State of the Energy Union 2015. Commission Staff Working document on the European Energy Security Strategy (SWD(2015) 404 final of 18 November 2015).
5. Commission Staff Working document. Monitoring progress towards the Energy Union objectives - Concept and first analysis of key indicators. Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank. State of the Energy Union (SWD(2015) 0243 final of 18 November 2015).
6. Annex to Commission delegated regulation (EU) .../...amending Regulation (EU) No 347/2013 of the European Parliament and of the Council as regards the Union list of projects of common interest (C(2015) 8052 final of 18 November 2015).
7. Регламент Європейського парламенту та Ради 347/2013 від 17 квітня 2013 про керівні принципи для Транс'європейської енергетичної інфраструктури та про скасування Рішення 1364/2006/ЄС, і про внесення змін до Регламентів (ЄС) 713/2009, (ЄС) 714/2009, (ЄС) 715/2009.

Поступила в редакцію 09.01 2016 г.